

QR. 529, 12

B. m. 11

DE
BIBLIOTHECA SILESIORVM
OLSNENSI

AD
VIRVM CLARISSIMVM
CHRISTIANVM THEOPHILVM
HABICHT

WRATISLAVIA - SILESIUM

SVM MOS PHILOSOPHIAE HONORES
EX MERITO CAPESENTEM

EPISTOLA
SAMVELIS WENCESLAI KROLL

OLSNA - SILESI.

LIPSAE
LITERIS IOAN. CHRISTIANI LANGENHEMII

BIBLIOTHECA THEORVM
Q. 1. 1. 1. 1.

CHRISTIANI THEOPHILII
J. 1. 1. 1. 1.

ACTIVITAS THEOPHILII

Lnter antiqui splendoris monumen-
ta, quibus haud vltima inter SILE-
SIAE vrbes, OLSNA post ferale
illud quod anno MDCCLXXX. ibidem
contigit incendium, adhuc gaudet,
admodum sibi conspicuum vindic-
eat locum, insignis SERENISSIMORVM DVCVM
OLSNENSIVM BIBLIOTHECA in Arce
Ducali asseruata.

Non adeo hoc et OLSNAE et SILESIAE no-
strae hucusque innotuit decus, cum praeter ea,
quae vel clarissimus *Sinapius* (Part. II. Olsnogra-
phiae p. 269. fqq.) vel anno praeterlapso *Colle-
ctor Diarii cuiusdam solertissimus Schlesiens*
gelehrte Neuigkeiten insigniti (mense Septembr.
pag. 315.) commemorarunt, nihil fere extet,
quod rei litterariae amatores de insigni hac no-
stra supellestile libraria certiores faciat. Praestan-
tiora autem longe sunt, quae isthic conspiciun-

tur, quam quae et *Sinapius* et *Compiler* antea nominatus, de ea nobis tradiderunt. Haud ingratum exinde fore existimaui, si quaedam, licet rudi penicillo delinearem, et ea, quae ex speciali gratia Viri et de hac ipsa Bibliotheca et de re Olsnensium scholastica meritissimi *Martini Beniaminis Goskii* accepta habeo, pagellis hisce committerem.

Ad primordia itaque huius quod attinet Bibliothecae, ad annos regiminis HENRICI II. BEROLSTADII regentis, e Gente Ducali Monsterbergica oriundi, respiciendum est, qui primas ibi, vti videre licet, colligendae huius Bibliothecae habuit curas; cum vero post obitum Ducis huius, filiique HENRICI III. anno MDLXXXVII. demortui, vniuersa Ducatus Olsnensis terra, CAROLO II. vere PIO imo et FELICI cederet, omnia quae iussu Serenissimi HENRICI II. collecta fuerant, OLSNAM transferebantur, et temporis successu magis magisque augebantur.

Posita sic feliciter sunt imminentibus illis belli tricennalis feralibus flammis, priora insignis eiusmodi OLSNAE decoris fundamenta, quibus iam tum temporis atrox militantium manus, nostro autem aevo rapidus ignis furor pepercit.

Non minor quoque erat pro conseruanda,
augen-

augenda, ornandaque hac Bibliotheca Serenifimorum ex Gente Würtembergica Ducum cura.

Excreuerat enim per regiminis tempora, SERENISSIMI, qui per matrimonium cum vnica CAROLI FRIDERICI (Ducis ex Gente Monfterbergica Olsnensium vltimi) filia, MARIA ELISABETHA, toto hoc Ducatu Olsnensi anno MDCXLIX. potiebatur, SYLVII NIMRODI, officina haec litteraria in magnum iamiam numerum, quem tandem anno MDCLXXVI. Celsissimorum Fratrum Trifolium, DVCES OLSNENSIVM SERENISSIMI, SYLVIVS FRIDERICVS, CHRISTIANVS VLRICVS et IVLIVS SIGISMVNDVS in ordinem elegantissimum redigi curarunt.

Anno autem MDCIC. nouum iterum idque splendidissimum accessit supplementum. Iussu enim Serenissimi Principis CHRISTIANI VLRICI, FRATRI SERENISSIMO, SYLVIO FRIDERICO succedentis, quae BEROLSTADII denuo collecta fuerat, elegans valdeque conspicua librorum adiungebatur multitudo.

Dignissimum hisce Principibus institutum inuitauit hinc inde et alios, quo sua, pro viribus suis, ad augendam ornandamque conferrent Bibliothecam.

Ex his, meritissimus de Regimine et Consistorio SERENISSIMORVM DVCVM OLSNENSIVM

SIVM Consiliarius, *Christophorus Schroeder* (de quo Sinapius Part. I. p. 686.) annuente clementer Principe vi vltimae voluntatis anno MDCCV. elegantes, maximam partem iuri colendo inferuientes libros numerosae iam Ducali Bibliothecae accedere iussit. Cuius paulo post, in tam laudabili munificentia vestigia pressit generosissimus *Boeckel Paulus a Bornefeld*, Principi Serenissimo CHRISTIANO VLRICO a Consiliis, Stabuli Magister, et Serenissimi nunc regnantis Ducis CAROLI FRIDERICI, nominis huius II. Domini mei longe clementissimi, summus aulae Praefectus. Collegerat per multos annos exquisitissimorum librorum apparatus excellentissimus ille a *Bornefeld*, praeter insignem eruditionis et rei historicae cognitionis laudem, quam sibi acquisiuerat, inque eo totus erat, ne vllum suis infereret librum, qui iam in Ducali existeret Bibliotheca. Quae celeberrimi huius viri rarissimorum pretiosissimorumque, modernorum vt plurimum scriptorum collectio, iterum per testamentariam dispositionem Bibliothecae SERENISSIMORVM DVCVM tanto successu fuit addicta, vt, cum paucis ab hinc annis, vir iste munificus diem obiret supremum, summa necessitas postularet, quo locus Bibliothecae Ducalis mutaretur, librique antea in duobus atris, (quorum Sinapius Part. II. Olsnogr. p. 268. et

et 269. mentionem fecit) sepositi, facta hac noua accessione, in nouum maioremque transportarentur locum.

Dicabatur vero Bibliothecae huic, quae cum Ducali hoc pacto in vnam coaluit, elegantissimus amplissimusque locus, quem p. 267. l. c. *Sinapius den Sophien-Saal* nominatum fuisse notat. Reperitur autem nouus Musarum locus in tertia arcis contignatione Occidentem versus, vergitque per totam palatii longitudinem a Meridie ad vsque Septentrionem.

In augusto hoc elegantissimoque loco, hae, primis omnino SILESIAE Bibliothecis adiungendae, nostro nunc tempore conspiciendae sunt litteratorum deliciae.

Intrantibus, Atrium hoc amplissimum sese offert, in tria conclauia diuisum. In medio, per quod sinistram versus in ipsum Bibliothecae conclauē ingredimur, exhibent sese statim icones SERENISSIMORVM DVCVM MONSTERBERGA-OLSNENSIVM elegantissime ad viuentis staturam depictae. Fit exinde in ipsum Bibliothecae penetrale digressus, praestantissimorum librorum apparatus instructum, adeo, vt nostra omnino inter principes SILESIAE fit referenda Bibliothecas, si vel numerum librorum vel ipsam materiarum respicias dignitatem et pretium.

Deficiunt isthic nulli fere superiori quod aiunt

aiunt *Facultati* vel *Disciplinae* opera seu scripta rariora, quae eruditorum desideriis quam maxime possunt satisfacere.

Habent THEOLOGICI multos eosque rarissimos Bibliorum codices, optimosque exegeteos scriptores; Nec desunt celebratissimae eruditae Patrum Scriptorumque ecclesiasticorum editiones. Habent et hic Historiae ecclesiasticae amatores, optimorum in primis Anglicanorum, Gallicorumque scriptorum quoad antiquitates, quoad ritus, quoad liturgiam eximium profusum numerum. Nec minor Operum Theologicorum cum *Protestantium*, ut vocant, tum *Catholicorum* isthic profert copia.

Optime itaque haud poenitendo labori oleum atque operam impendunt sacrarum litterarum cultores in hoc eruditionis adyto, rebusque suis egregie hic loci consuli, vel ex eo vident, quod nullis ad primae aevae Ecclesiae scientiam adiumentis destituantur, limpidissimaeque historiarum scaturigines huic disciplinae optime enodandae apprimè bene ancillentur, publiceque testentur SERENISSIMOS OLSNENSIVM DVCES rem THEOLOGICAM non minus, quam IVRIS SCIENTIAM voluisse instructam.

Haec, quae nobis IVRIDICA audit Facultas, merito sibi prae caeteris vindicabit scientiis locum. Praeter Iuris Peritorum veteris aevi, quibus

quibus nostra fere omnibus referta est Bibliotheca, Scripta modernorum quoque ICtorum admodum multa adsunt. Inuenies in loculis et pluteis nostris, speciem cuiusuis iuris, optimis instructissimam libris, tam quoad Fontes, quam Commentatores seu vt prior eosdem vocabat aetas Glossatores, Opera, Systemata, Compendia, Leges, Argumenta iuris singularis, Consilia, Definitiones, Axiomata, Decisiones, Scriptores Practicos, aliosque excogitatorum scrupulose Repertoriorum, Speculorum aliorumque horrorem paene incutientium titulorum concinnatores, adeo vt et in hac Scientiarum parte nulli SILESIORVM suppellectili librariae nostra cedat Bibliotheca.

Sed non solum Themidis ibi sua habent adminicula Sacerdotes; Habet quoque saluberrimus MEDICORVM Ordo armaria sua libris repleta. Sufficiat ex his opus illud rarissimum notare, quod HORTI EYSTETTENSIS nomine inclaruit quodque cimelium in maximum Bibliothecae nostrae decus ibidem asseruatum florilegum in sui admirationem rapit contemplatorem. Gloria- mur omnino de insigni hoc opere, cum primis autem quod Serenissima Princeps CHRISTIANA, Serenissimi Ducis Saxo-Martisburgensis CHRISTIANI dilectissima Coniux, propria manu pretium omnem superans aestimationem huic *Horto* conciliauerit; Illum enim, quem floribus et

B

plan-

plantis deesse videbat colorum splendorem, tanto addidit artificio, vt nec minutissimas ramulorum venulas, fibras, ductusue designando prae-terierit, cumque splendidum hoc Opus felicissime absoluerit, neminem SERENISSIMO GENERO SVO Duce Olsnensium CHRISTIANO VLRICO digniorem existimauit, cui tantum solertissimae manus suae artificio, muneri offerret. Nec poterat tam stupendus labor, a Principis manu natales petens, aliunde commodius collocari, quam vt ad Principis iterum reuerteretur manum; Quo venit vt in tantae munificentiae maiorem splendorem, grati animi ergo propria Laudatissimus Dux CHRISTIANVS VLRICVS manu sua, primo statim folio testatus sit, se egregium hoc opus ex manibus Serenissimae suae Socrus dono accepisse. Nostrae autem, de qua nobis sermo est, Bibliothecae, magno ducitur honori, quod tantae Principis incomparabile solertiae in scriniis suis conferuet posteritati documentum.

Præter receptacula libris medicis repleta habemus adhuc sub PHILOSOPHICAE classis nomine insignem et fere maximum *Historicorum*, *Antiquariorum* et *Philologicorum* librorum numerum, de quorum praestantia et multitudine afferere haud dubitamus, paucissima vel plane nulla hic desiderari volumina, quae votis eruditorum respondere valeant. Vt Geographos, Chronologos,

nologos, Artis Heraldicae scriptores et Mathematicos, quorum etiam insignis valde numerus adest, taceam, de *Gronouii* et *Graeuii* saltem dixisse sufficiat operibus, quibus *Pighii*, *Gyraldi*, *Glandorpii*, *Patini*, *Vaillantii*, *Begeri* atque aliorum huius ordinis virorum scripta adiungas quae isthic omnia pretiose ligata visenda, alias vero non vbiuis Bibliothecarum obuia sunt.

Perlustrantibus tandem MSSta, duo praesertim sese oculis exhibent, quae ob illustrem auctorum suorum conditionem notari omnino merentur. De utroque celeberrimus iamiam *Sinapius* tam quoad auctorem, quam quoad contenta, est commentatus.

Est autem prius quod hic adductum volumus, Illustrissimi anno MDXCII. die XVIII. Ianuarii, Romae, anno aetatis decimo septimo demortui Ducis Monsterberga-Olsnensis, HENRICI WENCESLAI Itinerarium, quod anno MDXCI. die XIV. Ian. cum peregrinationem ad externos susciperet, inchoauit quidem, morte autem praeventus absolueri non potuit. Memorabilia admodum multa et de morte et de Itinerario huius Principis Iuuentutis prudentissimi, *Sinapius* Part. I. Olsnogr. pag. 190. sqq. adduxit, quibus hic de nouo recensendis non immorabimur.

Alterum, cuius quoque mentionem iniecisse haud erit ingratum, MStum, eiusdem nominis et

Gentis auctorem habet, prioris HENRICI WENCESLAI Fratrem, DUCEM MONSTERBERGA - OLSNENSEM FORTISSIMUM, HEROEM INCOMPARABLEM, PRINCIPEM SAPIENTISSIMUM, anno MDCXXXIX. die XXI. Augusti demortuum, qui, dum Francofurti ad Viadrum studiis summa cum solertia operam nauaret, propria manu, *in quatuor Institutionum Libros* Commentarium docte et eleganter adiecit. Inchoauit opus hoc ILLUSTRISSIMVS PRINCEPS prouti ipse adnotauit, an. MDCIX. die XXIX. Octobris, finemque mense eodem anni imposuit subsequenti, colophonis autem loco sequentia addidit: *Prima Iuris Elementa breuiter et quasi per indicem Tironibus esse proponenda, quod Imperator etiam ipse monuit. Idem et a me factum esse diuina adiuuante Gratia, praesens hic commentariolus abunde satis demonstrat.*

Duobus his manu conscriptis codicibus merito adponamus *Epistolam* Beati nostri LVTHERI anno MDXLI. reuiuiscens purioris fidei doctrinae causa ad Illustrissimum Ducem Monsterberga-Olsnensem HENRICVM II. conscriptam, quae inter Opera B. LVTHERI Ienae edita Tomo VII. fol. 443. legenda est.

Adfunt adhuc alia bene multa, quorum vero recensio tum per breues huic schediasmati destinatae paginae, tum temporis penuria prohibent.

bent. Praeter *Album*, nobis ein *Stamm Buch* dictum, quod Serenissimus antea laudatus HENRICVS WENCESLAVS memoriae sibi charorum dicauerat, conspiciuntur quoque *chartae lusoriae*, variis, potissimum biblicis figuris affabre notatae, quibus singulis sententiae subscriptae sunt biblicae. Tantum vero abest, vt hisce chartis antiquitatem simulatque raritatem denegandam statuam, vt potius eandem propter conspicuam quam e propria specie produnt, vetustatem communemque raritatis atque antiquitatis famam ex merito in hoc eruditionis tablino inter memorabilia iudicem asseruandas. Hoc autem vix mihi persuasum habeo, IOHANNEM FRIDERICVM Electorem Saxoniae, his ipsis ludendo occupatum fuisse, cum illi vltimum a CAROLO V. Imperatore decretum supplicium annunciaretur; Ille enim, qui fide documentorum publicorum Serenissimorum Ducum Saxoniae, *Annales Saxonicos* summa cum industria conscripsit, *Iohannes Sebastianus Müller*, Secretarius Curiae Feudalis et Archiuarius Serenissimi Ducis Saxo-Vinariensis, ad annum MDXLVII. memoriae prodidit IOHANNEM FRIDERICVM omnino quidem lusisse, cum triste mortis suae nuncium perciperet, non autem *chartas lusorias*, sed alium plane *latrunculorum* quippe *ludum das Schachspiel* vna cum Duce ERNESTO LVNEBVR-

GICO tractasse; cui intentus mortis periculum contemnens ad Ducem ERNESTVM, quem ad lusum latrunculorum continuandum inuitavit, hoc latino verbo vsus: *Pergamus*. Assentit et hac in re Historicorum tum temporis facile Princeps *Jacob. August. Thuanus* in Histotia sui temporis ad annum MDXLVII. Libro IV. Ducemque cum quo Elector IOHANNES FRIDERICVS Saxo latrunculis lusisset *Brunsvicum* vocat. Hinc ea, quae in *Diario Silesiaco* sub initium citato de chartis his lusoriis adducuntur, dubiae plane fidei esse videntur: cum interim hae ipsae chartae aliam famae suae originem aliunde facile queant habere.

Asseruantur tandem in hoc ipso Bibliothecae conclavi singulorum et COMITVM et DV-
CVM WÜRTEMBERGENSIVM imagines elegantissime viuis depictae coloribus, seruata pro diuersitate aevi vestitus ratione; quibus singulis, in ipsa picturae tabula, ad marginem descriptio memorabilium factorum, vitae et mortis adiecta legitur, imo et saepe facta notatu dignissima a tergo delineata cernuntur.

Essent sane, si argumenti grauitas et memorabilium abundantia ad amissim forent enarrandae, multa eaque plurima, prolixiori filo deducenda, quae temporis rationem habituro nunc sicco pede sunt transeunda; Sufficiat interea ex
autopsia

autopsia adstruxisse multa adhuc, nec trita, nec vulgaria, quin imo nec alibi et in multis pinacothecis haud obuia obseruasse, adeo, vt curiosum et veterum et recentium rerum indagatorem laboris adeundae Bibliothecae non poenituerit.

Quod et de *rerum tam naturalium* quam *artificialium*, in tertio atrii huius magni conclau Septentrionem versus sito, repositarum vbertate dicendum; admodum enim difficilis molestusque esset labor, quam vt singulorum pro diuersitate et pretio suo descriptionem, per breues hae caperent tabellae. Adest, quo breuibus omnia dicam, rerum fossilium, mineralium, conchyliorum, pectinum, arte praeparatorum, picturarum, ludente curiosè natura productorum, instrumentorum quoque Mathematicorum, denique omnis fere antiquorum Incolarum huius terrae e terra effossae rei sepulchralis, vrnarumque ad MASLENSEM, Ducatus Olsnensis, pagum, detectarum tanta curiositas, concinnitas, venustas, raritas et multitudo, vt rerum elegantiam, si contemplatorem spectaueris, expectatio, expectationem rerum obiectarum obtutus, obtutum admiratio stuporque superent.

* * * * *

Non in malam interpretaberis partem Vir clarissime, Domine M. HABICHT, quod TIBI honores Philosophiae Magistri ex meri-

to

QX Th 124 x 320 Gauss.
16 DE BIBLIOTHECA SILESIO. OLSNENSI.

to capeffenti gratulaturus de *Bibliotheca patria* quaedam fuerim praefatus. Commune TIBI mecum SILESIAE solum patrium, communis patriae amor, singularis Bibliothecarum visitandarum TVVS ardor atque amor idem illud postularunt, ita vt argumentum praefaminis, amorem et studium patriae non potuerit et debuerit non coarguere. Cordati hominis esse haud putavi vt gratulabundus aliorum ritu patriam alterius perstringerem vel publico contumeliose diuexarem scripto, vel pios demortuorum cineres dente roderem Theonino, vel viuentium famam contemptui haberem et derisui. Sed meliora edoctus trita honestorum via incedam moreque patrio, quod Deus T.O.M. bene feliciterque TIBI euenire iubeat, omnia fausta apprecabor. Conferat condigna meritis TVIS munera, patria TVA vrbs WRATISLAVIA. Largiatur SVMVM in coelis NVMEN optimam TIBI semper valetudinem. Sic et munere conspicuum, et fanitate laetum hilaris vltimum compello: Vale, nostrae memor amicitiae! Dabam Lipsiae d. XXX. Aprilis. Anno M DCC XXXV.

211. 529, 42

B. m. II

II a
124

DE
BIBLIOTHECA SILESIORVM
OLSNENSI

AD
VIRVM CLARISSIMVM
CHRISTIANVM THEOPHILVM
HABICHT

WRATISLAVIA - SILESIVM
SVMMOS PHILOSOPHIAE HONORES
EX MERITO CAPESENTEM

EPISTOLA
SAMVELIS WENCESLAI KROLL

OLSNA - SILESII

LIPSI AE
LITERIS IOAN. CHRISTIANI LANGENHEMII

